

Orijinal Kaynak: Barr, Christopher. (2014, December 17). “Modern Times, Charlie Chaplin and Learning to Dance in a Machine World” in *Movies and Philosophy Now*.

Atıf Şekli: Barr, Christopher. (2018, Nisan 21). “Modern Zamanlar, Charlie Chaplin ve Makineler Dünyasında Dans Etmeyi Öğrenmek” Çev. Zeynep Şenel Gencer, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/modern-zamanlar-charlie-chaplin

Modern Zamanlar, Charlie Chaplin **ve Makineler Dünyasında Dans Etmeyi Öğrenmek**

Christopher Barr

Türkçesi: Zeynep Şenel Gencer

Ben, tek bir şey olarak kalacağım, sadece tek bir şey olarak; o da bir palyaço. Bu rol beni herhangi bir politikacıdan daha yüksek bir düzleme yerleştiriyor. — Charlie Chaplin

Modern Times [Modern Zamanlar-1936], hayatını Amerikan Endüstriyel Şirketi adlı bağımsız bir makinenin dişlileri arasında sürdüren bir adamın hikâyesi. Bu, bir adamın kelimenin en uç anlamıyla, mekanize geleneksellik karşısında geliştirdiği aman vermez ikonoklastisizmin hikâyesi. Film aynı zamanda, modern toplumun karmaşasıyla biçimlenen bir aşk hikâyesi de. Bu dünyada isimler hiçbir şey ifade etmediğinden asla ismiyle hitap edilmeyen bir fabrika işçisi, çalıştığı kurumun hiç de gerçekçi olmayan üretim planına uymaya zorlanır.

Modern Zamanlar, herkesin zenginleşmesi için en iyi sistem olduğunu iddia eden mutlak sistemin karanlık yönlerini keşfediyor. Bu, ekonomi filozofu Karl Marx'ın dünyayı uyardığı trajedinin de ta kendisidir. O, üst yapının insanların iradelerini tüketip kendilerini esasen zombi işçiler, yani tüm hırslarını savuşturan ve kendilerini şirkete adayan bireyler hâline getireceğinden endişe etti. Marx, endüstriyel kompleks başarılı olursa, insanın türlerin agâh ve anlayışlı bir üyesi olarak yükselişinin başarısızlığa uğrayacağına inanıyordu. Marx'ın insan özgürlüğü ve eşitlik hayalleri üzücü biçimde yıkıldı; yeniden inşa edildi ve açgözlü düşüncesiz adamların binlerce isimsiz, suretsiz işçinin geçim kaynaklarını tehdit ettiği bir çeşit kontrol unsuru olarak yeniden paketleni.

Film, daha az şanslı olanların monoton günlük hayatlarında bir yolculuğa çıkıyor; fakat aynı zamanda şanslı olanların finansal ve toplumsal olarak daha varlıklı olabileceklerini ancak sonuçta daha mutlu olmadıklarını da açığa vuruyor. Film, bu seri

Üretim sisteminin tüm katılımcılar için aynı derecede iyi çalışmadığını gösteriyor. İnsanlar, beniademin sözde gelişimi için finansal olarak makineler arasında çalışmaya zorlanması gereken mekanizmalar değildir.

Bütün bunlara tuz biber ekercesine, filmin başında kahramanımız fabrika işçisinin montaj hattındaki tekrarlayan sıkıcı işini bitirdikten sonra, işçileri üretim hattında görevlerini sürdürürken mekanik olarak beslemek üzere tasarlanmış absürt bir mekanizmaya maruz kaldığını görürüz. Proje başarısız olur ve fabrika işçisi için büyük bir utanca ve acıya neden olur; bu filmin tamamı boyunca süregelen bir konudur; bu, şehrin insanların 1930'ların Büyük Buhran'ında yiyecek bulmak için çabalarken düştükleri onur kırıcı durumları sembolize eder.

Sinema tarihinde, o günlerde olduğu kadar bugün de gerçek olan bu nevi bir trajediyi konu alan bir filmin kendisini absürt komediyle büyülü şekilde bağlantılandırabilmesi son derece nadirdir. Bunun mümkün olmasının ve açıkçası nadiren kopyalanmasının sebebi, filmin yazarı, yönetmeni ve yıldızı Charlie Chaplin'in komik dehasıydı. ağdaşı Buster Keaton gibi, Chaplin de sessiz çağdan, 1928'in seyircinin karakterlerin ne konuştuğunu duymasına izin veren sesli filmlerinden önceki sessiz zamanlardan geliyordu.

Modern Zamanlar, 1936 yılından, sessiz ve sesli sinemanın bir karışımı. Chaplin'in dehası ve komedi fizikselliiği aynı Buster Keaton gibi biçimlendi; çünkü ses yoktu. Chaplin düşüncelerini seyircisine icra etmek, herkesin görmesi için düşüncelerini rol yaparak/davranışlarıyla ortaya koymak zorundaydı. Bu, modern sinemada ne yazık ki çoğunlukla kaybolmuş benzersiz bir iletişim biçimidir.

Chaplin'in ayakları 45 derecelik açıyla kıvrılıyor ve kalçası havaya kalkık, kolları iki yanında sallanıyor ve gözleri sadece gerekli olduğunda kırılıyor. Bakışlarında, hareketlerinde, hikyelerindeki toplumsal kurallara riayet eden insanlarla etkileşimlerinde, insanlığın çarpık bir tasvirini yarattı. *Modern Zamanlar*'daki karakteri diken üzerinde yaşayan, kıpır kıpır, makinenin süregelen elementlerine -polis, hapishane gardiyanları veya fabrika çalışanları- toslayıp duran bir adamdır.

Film, Amerikan sinemasının bir başyapıtıdır zira Chaplin birçok sahnede tumturaklı bir palyaço olarak arz-ı endam ediyor ve eř zamanlılık filminin bütünü boyunca anlatıyı asla gözden kaçırmıyordu. Nasıl bir hikye anlattığını biliyor ve hikyeyi asla komedi avuntusunun hevesleri içinde kaybetmiyordu. Chaplin gördüğü hliyle dünyanın durumu hakkında yorum yaparken kahkahalarla güldüren bir eğlence sunmayı da başarıyordu. Filmlerindeki karakterlerin çoğu durumdan habersiz gibi görünüyordu ancak bir birey olarak kendisi her şeyin son derece farkındaydı. Dünyanın karmaşık bir yer olduğunu, bir grup mirasyedi elitin yönetimi elinde tuttuğunu, nüfusu itaat etmeleri için bozuk bir düzende bir nevi sözde kefarete ödemeye mahkm ettiklerini de biliyordu. Onun gerçek dehası, gerçeğin bihaber kitlelere sadece komedi aracılığıyla iletilebileceğinin farkında

olmasıydı. Elitlerin aleni bir saldırıyı hoş görmediğini biliyordu ama dolar işaretleriyle öylesine kör olmuşlardı ki metaforun nadiren farkına vardılar. Ve böylece, bu küçük zayıflık penceresinde, Chaplin platformunu bulmuş oldu.

Modern Zamanlar, aynı zamanda genç, kız kardeşleri kendisinden koparılmış bir kadını da başrole yerleştirir. İşte filmin kalbi tam da buradadır; bir adam basitçe bir sokak kızı ile yuva kurmak ve sonsuza dek mutlu yaşamak ister. Yolları kesiştiğinde, kadın da fabrika işçisi gibi bu makine çağında acı çekmektedir. Fabrika işçisi, uyumsuz davranışları nedeniyle akıl hastanesinde ‘tedavi’ gördükten sonra, hapse girer ve garip şekilde bundan zevk almaya başlar. Buradaki teselli, kimse mahkumlardan çok fazla şey beklememektedir, bu nedenle fabrika işçisi hapsedilmiş olsa bile özgürlüğüne kavuşmuş olur. Burada modern toplumun gülünç yönlerini keşfederiz.

Fabrika işçisi, bazı suçlular kaçmaya çalışırken gardiyanların hapishane yönetimini tekrar ele geçirmesine yardım eder ve salıverilir. Bu sanki karakterin suçlulara engel olma nedenini, ne kadar iyi bir şeye sahip olduklarının farkında olmamalarıymış gibi gösteriyor. Ve gardiyanları bir hücreden çıkardığında da bunu sanki suçlulara yaptığı bir iyilik gibi algılıyor. Chaplin seyircisine, sahip olduğumuzu sandığımız özgürlüğe aslında sahip olmadığımızı ve bizim yararımızı gözetmediğini ve bizi korumak için orada olduğunu düşündüğümüz toplumun da aslında farklı bir tutum içinde olduğunu anlatıyor. Chaplin bizlere toplumun, aynı *Fight Club*'da [Dövüş Kulübü-1999] olduğu gibi çılgınlığa kapılmış olduğunu söylüyor. Bunu bize anlatıyor çünkü Kool-Aid'i o kadar uzun zamandan beri içiyoruz ki artık özgürlükten ne kadar uzak olduğumuzu bile göremiyoruz.

Modern Zamanlar, büyük pahalı sahneler ve muhteşem performanslarıyla güzel çekilmiş bir film. Film bizleri tek başlarına bile harika olan kısa hikâyeler boyunca gezintiye çıkarır: Örneğin fabrika işçisinin ekipmanın bazı rastgele parçalarının cıvatalarını sıkıştırmayı başaramadığında taşıyıcı bant ile makinenin içine doğru sürüklendiği sahnede. İşçi burada makine dişlilerinin içinde ve çevresinde sıkışıp kalır; sonra da gerisin geriye dışarı atılır, adeta damarlarında kan aktığı ve nabızı olduğu için “tükürülmüştür;” bu durum garip olduğu gerekçesiyle tesisten atıldığında da tekrarlanır, fiziksel olarak gerçekleşir. Fabrika işçisi ve sevgilisinin Amerikan Rüyasının vaat ettiği gibi evcilik oynamaya, ev hayatı yaşamaya yeltendikleri bir sahne de vardır; fakat bu da evin parçalara ayrılması, sandalyesinin yere düşmesi, kendisinin de bir duvara dayanmaya çalışırken nehre düşmesiyle sonlanır. Chaplin, kurduğumuz bu rüyanın sahte olduğunu ve gerçeği yansıtmadığını söyler.

Filmin sonundaki restoran sahnesi Chaplin'in gerçek ustalığı olan vizyonunu ortaya koyar. Fabrika işçisi bir izleyicinin önünde çalışmakla görevlendirilir, isteksizdir, ancak eşi ona inanır; böylece denemeye karar verir. Söylemesi gereken şarkının sözlerinin kollarından silindiğini fark edince doğaçlama yapar, sözleri de komik bir balerin gibi

müşteriler arasında dans ederken anlaşılmaz bir İtalyanca ile adeta mırıldanır ama yine de eğlendirici bir performans sergiler.

Chaplin, hukuk sistemini kendi menfaatine göre manipüle ederek hukuka saygı duymadığını da ifade eder; filmin sonunda fabrika işçisi ve güzel eşi, yetkilerden kaçır ve sonra asfaltla döşenmiş yolda dağlara doğru yürümeye başlar. Bu noktada Chaplin bizleri, sistemin dışına çıkmamız, kendimizi ekonomik olarak mekanize, elitlerin her şeyi elde etmek istediği sadece kendine hizmet eden toplumun tuzaklarından kurtarmamız için cesaretlendirir.

Modern Zamanlar, seyredilmesi hoş bir film. Bu, modern toplumun yağlı makinesine bir yolculuk ama aynı zamanda insanlar arası ilişkiler ile de ilgili. Film, sistemin sizi, sizin için en iyi olan şeyi sizden daha iyi bildiğine nasıl ikna ettiğini gösteriyor. En önemlisi, film, büyük zihinlerin üstünlük kuracağını, umudun tünelin sonunda bulunabileceğini de gösteriyor. *Modern Zamanlar*, diğer insanlara izin vermezseniz ruhunuzu ele geçiremeyeceklerini ve buradaki kilit noktanın filmin de aksettirmeye çalıştığı gibi, kendinizi hızlı hareket eden kimliğinizi çalan modern dünyadan korumak için yeterince uyanık olmayı öğrenmek olduğunu gösteriyor.

Seyircinin ne istediğini bildiğini sanmıyorum; kariyerimden çıkardığım sonuç budur. — Charlie Chaplin

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.